

Radim Špetlík: „Životopisná zповěď Jana Kašpara“

bakalářská práce – FHS UK Praha 2014

posudek vedoucího práce

zpracoval: doc. PhDr. Zdeněk PINC

srpen 2014

Bakalářská práce Radima Špetlíka představuje na jedné straně literárně kvalitní vhléd do života Jana Havla, známého spíše pod pseudonymem Jan Kašpar a jeho doby. Toto svědectví je nepochybně cenné, žánr malých dějin je nepochybně touto prací obohacen. Postřehy narátora jsou neotřelé, životní peripetie takřka neuvěřitelné a upřímnost vyprávění téměř zdrcující.

Na druhé straně je třeba říci, že spolupráce se příliš nezdařila. Na moji hlavu padá zodpovědnost nejen za to, že jsem kolegovi Špetlíkovi doporučil téma i narátora a vice versa, ale také a především za to, že ač jsem posléze zjistil, že tato volba není šťastná, nezastavil jsem ji, což jsem měl učinit nejlépe před zhruba rokem. Tehdy jsem měl za to, že je nefér ukončit bez finále dlouhodobou spoluprací, která se přenesla již do závěrečné fáze autorizace. Věděl jsem, že autorizace nebude snadná, získaný materiál byl hodně třaskavý, jednak se citlivě dotýkal žijících osob, nejen narátora samotného, jednak bylo zřejmé, že narátor zkušený novinář a talentovaný literát nebude spokojen s tím, co mu v zápalu vyprávění občas slina na jazyk přinesla. Měl jsem však za to, že je dostatek času, abychom v dialogu věc dovedli do zdárného konce.

To se však nestalo. Poskládáme-li všechny komplikace, které v posledním roce postihly Jana Havla – sám o tom v textu práce otevřeně hovoří – je skoro s podivem, že to všechno přežil, několik operací, opakované pobyty v nemocnici, nehody a neštěstí se zde nakupily tak, že skoro připomínají biblickou knihu Job. Nepřeháním, ale snažím se naznačit, že se na našeho Joba sesypaly nikoli najednou, ale postupně pěkně za sebou, jako by je přitahoval. Možná, rád bych se mýlil, zdroj těch komplikací a problémů byl tak trochu v tom, že si narátor trochu příliš zobra pohrával se svým životem, že ten příběh měl najednou znovu před očima, že s ním nebyl spokojen a to psychické trápení se nějak promítlo i fyzicky. Shoda v souběhu dat v obou řadách je až zarážející.

Staré přísloví o kovářově kobyle a ševcově ženě, jež chodí často bosé, se pro náš příběh hodí jako ulité. Zkušený klasik žánru životopisné zповědi, když se ocitne na druhé straně bariéry, frapantním způsobem poruší zásady, které vtlučká svým žákům do hlavy. Ano, byly tu zdravotní komplikace, takže se část interview prováděla po skypu, dokonce snad bez zapnuté webkamery, dialog jako ve zповědnici. Z hlediska pravidel jedním slovem hrůza. Okolnosti byly krajně nepříznivé, ale nebylo to také tak, že oběma účastníkům dialogu se spolu špatně mluvilo, že se dialog měnil na monolog, to je vcelku v tomto žánru obvyklé, ale mluvčí přece potřebuje vidět, že posluchač je zaujat, že se z posluchače stává účastníkem příběhu, že se ze dvou do jisté míry náhodných svědků posléze stanou přátelé.

V tomto případě se to však nestalo. Obě strany na tom nesou vinu. A já jsem to měl zastavit, což se nestalo. Mea culpa.

Autorizační proces se protáhl na mnoho měsíců a vlastně to nebyl proces, ale stále se prodlužující čekání. Chápal jsem to jako v jistém smyslu výhodu z nouze. Autor měl moře času, aby se dobře seznámil s dobou, kterou nezažil a s okolnostmi událostí, o kterých vyprávěč mluví. To se však špatně dělá, když vyprávění není autorizováno a očekáváte, že se autorizací výrazně změní. Obávám se, že vyslechnutý životní příběh autora Špetlíka příliš

nezaujal, v každém případě jej nechal chladným a vzbudil v něm spíše než sympatii jistou nechuť a podezření. Ve své práci Špetlík při charakteristice narátora, s.15, píše: “Jana Kašpara znám bohužel primárně jako nemocného člověka. Pokud mohu soudit, to, jak řeší krizové situace v současnosti, odpovídá jeho popisu toho, jak je řešil v minulosti.”

To mluví za všechno, Špetlík Kašparově zpovědi nevěří a touto optikou sleduje i text a jeho úpravy, dohledává dokumentaci a jen stěží potlačuje rozhořčení nad tím čeho je svědkem a z čeho mu vyplývají životní kompilace, jež si nezasloužil, a které se stále zhoršují. Nakonec dostane autorizovaný text jen pár týdnů před odevzdáním a to ještě nadvakrát. Na finální verzi práce měl tedy paradoxně velmi málo času a je patrné, že ji dělá s nechtíví, která se přičí jeho obvyklému smyslu pro perfektnost.

Výsledek této finální činnosti práci spíše škodí, než prospívá, i když občas se povede i odhalit mezery paměti narátora, např. v epizodě Kašparovy spolupráce v časopisu Svět práce. Většinou jsou tyto poznámky malicherné, někdy chybné až směšné. Na čtenáře působí dojmem, že autor narátora ustavičně usvědčuje, tak trochu jako prokurátor. Změny, které narátor provedl v textu, chápe jako implicitně neoprávněné, narátor říká pokaždé něco jiného, slovo lež se nevyskytne, ale visí ve vzduchu jako příslovečný oběšencův provaz. Nejvíc mi vadí nefunkčnost těchto poznámek, např. v poznámce č.10, s.23 „Během druhé autorizace se změnilo místo, kde prarodiče bydleli.“ Nedozvíme se, jak se změnilo, v textu práce se píše, že bydleli v Libni, pokud bylo v původním textu, že např. bydleli v Kolíně, mělo by smysl zjistit, co je správně, pokud v textu bylo, že bydleli u Rokytky, což je v Libni, tak o nic nejde.

Takových poznámek je v textu asi 150. Někdy se v průběhu autorizace rozhořel i spor, např. v otázce kdy byl zavražděn R. Kennedy, zda 5.6. či 6.6. Pointa, jež dává za pravdu oběma, ve finální verzi textu kupodivu chybí: Atentát byl spáchán pátého, postřelený zemřel v nemocnici šestého. Také konfrontační ladění poznámek práci škodí, třeba v pozn.126, s.96 autor poněkud pokrytecky předstírá, že nerozumí autorizovanému termínu „postfankismus“.

Z kontextu je patrné, že jde o postfrankismus, tedy o překlep. Pro vzájemné trumfování se v gramatice je příznačné, že v práci zůstalo několik hrubých pravopisných chyb, ve dvou případech u sloves přibýti a dobýti, jde jednou o chybu v poznámce autora, ve druhém o chybu v textu vyprávění, v obou je ale odpovědný autor. V textu se ale vyskytnou i chyby, které tam neměly zůstat, např. na s. 86 se nesprávně mluví o cyklostylovaných pokynech Charty z roku 1970. Charta 77, v roce 1970 neexistovala, navíc cyklostylované v roce 1970 jistě nebyly, strojopisné, rozmnožovací technika se zejména za rané normalizace hodně hlídala, modernější prostředky se v dissentu objevují až později.

Výše jsem uvedl, že jsem dlouho doufal, že se nám podaří práci doladit v trialogu. To se bohužel nepodařilo, k trialogu nedošlo, pokud mne se týče, vedl jsem celou dobu dva dialogy, v nichž jsem toho druhého mírnil v rozhořčení na nepřítomného třetího. Dialog mezi autorem a narátorem se postupně změnil v polemiku, jež hrozila přejít do konfliktu. Narátor hořce nesl, že autor nepřijal jeho návrh, aby se práce jmenovala: „Být Kašparem“, podle mého je to škoda, autorovi možná vadilo to, že měl pocit, že v celé věci je za Kašpara on.

Nemohu s čistým svědomím říci na čí straně je pravda či alespoň více pravdy. A nechci ani nadále ukazovat příklady nikoli vhodné pro následování. Přistoupím k závěrečnému zhodnocení: Bakalářská práce Radima Špetlíka rozhodně není nezdařilá a nepochybně převyšuje průměrné práce, jak po jazykové stránce, tak objektivitě svého obsahu, zejména pasáže o vlivu Mladého světa a atmosféře tohoto prostředí, či vyprávění o konci normalizace a náladách a snahách reformních komunistů, jsou cenné a kolega Kašpar by zřejmě udělal dobře, kdyby text jeho vyprávění tvořil jádro pamětí, které by rozhodně měl napsat. V této podobě práci k publikaci nedoporučuji pro její žánrovou nevyhraněnost a zbytečné napětí mezi autorem a narátorem. Práce má zajímavý a ambiciózní teoretický úvod, který reflektuje diskusi mezi orální historií, biografickou sociologií a pozici životopisné zpovědi v meziprostoru. Jazykově je práce na úrovni, překlepů je málo a pravopisné chyby se až ne

několik pikantních výstřelků nevyskytují. Přílohy práce jsou zajímavé především pro studium dramatického vznikání díla. Interview Jana Kašpara s Karlem Kosíkem je do práce vloženo zřejmě se záměrem ukazujícím jednak k jistému intelektuálnímu vzoru, jednak patrně jde i o ukázkou toho, jak má interview vypadat. Nemohu si odpustit kritickou poznámku k tomuto textu. Domnívám se, že Jan Kašpar trochu naběhl bolestínskému stylu, jímž se Karel Kosík v posledních letech života obrnil. To mohl jako novinář Kašpar reflektovat, např. nemusel Kosíka představovat jako soukromníka, který myslitelsky žije mezi Malou Stranou a chatou ve Všenorech. Mohl přidat také Filosofický ústav v Jilské, kde byl Kosík zaměstnán, pokud vím, až do své smrti. Možná se ale Kašparovi tento fakt nehodil, bylo totiž notoricky známo, že Kosík do ústavu nechodil. Fotografické přílohy jsou dosti špatné kvality, autora omlouvá, že měl na finalizaci práce opravdu málo času. Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji klasifikaci „velmi dobře“.